

ТАҚРИЗ

**ба рисолаи Мирзозода Садриддин Хол дар мавзуи «Соинуддини Хучандӣ
ва хусусиятҳои ғоявию бадеии осори адабии ӯ» барои дарёфти дараҷаи
илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 –
Адабиётшиносӣ (10.01.01 – Адабиёти тоҷик, равобити адабӣ)**

Таҳқиқи ҷанбаҳои адабиву бадеии осори ирфонӣ дар адабиётшиносии тоҷик дар даврони истиқлоли миллии кишвари дӯст ва бародари мо ба як тамоюли муҳим ва қобили таваҷҷуҳи илмӣ табдил ёфт. Дар баробари анҷоми таҳқиқ роҷеъ ба сабкшиносии осори намояндагони барҷастаи адаби ирфонӣ, вежагиҳои муҳимми мавзуиву бадеии силсилаи чунин осор ба риштаи таҳқиқ кашида шуданд, ки ин ҷо метавон аз таълифоти мансури Саноии Ғазнавӣ, Аттори Нишопурӣ, Мавлонои Балхӣ, Начмуддини Розӣ ва дигарон ёдовар шуд, ки ҳар яке ба сурати ҷудогона аз зовияи фарогирии арзишҳои адабӣ таҳқиқ шудаанд.

Рисолаи Мирзозода Садриддин Хол низ дар шумори чунин таълифоте қарор мегирад, ки вежагиҳои ғоявию бадеии осори мансури яке аз намояндагони барҷастаи Оли Хучанди Исфохон – Соинуддини Хучандиро фаро мегирад. Бар аҳли таҳқиқ равшан аст, ки шахсият, зиндагонӣ ва мероси адабии ин шахсияти барҷастаи таърихӣ, ки таълифоти арзишманде аз худ ба мерос гузоштааст, онгуна ки мебояд, мавриди пажӯҳиш қарор нагирифтааст. Ҳарчанд роҷеъ ба баъзе савонеҳи зиндагинома ва мероси адабии ин суҳанвар дар пажӯҳишҳои ҷудогонаи донишмандони номии тоҷик Саъдулло Асадуллоев, Абдулманнони Насриддин, Луқмон Бойматов матолибе дарҷ гардидааст, вале хидмати муҳаққиқи мавриди назар дар таҳқику баррасии амиқи зиндагӣ ва мероси адабии адиб қобили таъкид аст, зеро дар таҳқиқи докталаби дараҷаи илмӣ рӯзгори адиб дар бистари замон ва пайванди вай бо муҳити илмиву адабии айём баррасӣ шудааст. Таҳқиқи муҳаққиқро метавон як пажӯҳиши ҷомеъ роҷеъ ба рӯзгори Соинуддини Хучандӣ унвон кард, ки бо фарогирии манобеи дасти аввал, сарчамашмаҳо ва маохизи адабӣ ва таҳқиқоти то кунун анҷомёфта дар адабпажӯҳишии кишварҳои форсизабон ва Русияву Аврупо ба қалам омадааст. Агарчӣ қаблан вежагиҳои бадеиву сабкии расоили “Ақл ва Ишқ”, “Атвори салоса”-ро ба риштаи пажӯҳиш ба сурати алоҳида кашидааст, аммо дар рисолаи мавриди тақриз 52 адад расоиле, ки аз Соинуддини Хучандӣ ба ёдгор монда, аз зовияҳои муайяни сабкшиносӣ ва таъйини арзишҳои адабӣ таҳқиқ шудаанд.

Дар таҳқиқоти анҷомдодаи Мирзозода Садриддин ба нуктаи қобили таваҷҷуҳ метавон таъкид дошт. Аввал, ин ки пажӯҳиш бо фарогирии ва истифодаи нусахи хаттии расоили Соинуддини Хучандӣ анҷом шудааст ва ин

шеваи муносибат ба таҳқиқ ба муаллиф имкон додааст, ки дар мавориди зарурӣ бо корбурди шеваи таҳқиқи татбиқӣ ғалату иштибоҳоти дар мутуни нашрҳои чопӣ рафтаро тасҳеҳ кунад. Намунаҳои таҳқиқи тасҳеҳии муаллифи рисола дар матни таҳқиқ омадаанд, ки барои дар оянда анҷом додани матнҳои илмӣ-интиқодии суҳанвар муфид хоҳад буд. Бар ин асос, ба таъкиди муҳаққиқ дар рисола асосан аз чанд нусхаи хаттӣ аз осори Соинуддини Хучандӣ нусхаи Китобхонаи Маҷлиси Шурои исломи Эрон, ки тахти шумораи 10196 ниғаҳдорӣ мешавад ва нусхаи Шарафуддин Алии Яздӣ истифода шудааст. Афзун бар ин, нусхаи дигари мавриди истифодаи муаллиф маҷмуаи шумораи 8503-юми Китобхонаи Маҷлиси Шурои исломӣ (Майдони Баҳористон) мебошад, ки дар замони Хоҷа Соинуддин китобат шуда, дар он ҳудуди 58 китобу рисола, нома ва ёддошт омадааст, ки аз ин миён 52 шумора аз онҳо осори Соинуддини Хучандӣ мебошад.

Нуктаи дигари қобили таъкид он аст, ки тамоми расоиلى мавриди таҳқиқро пажӯҳишгар аз диди таснифоти анвои насри бадеӣ баррасӣ кардааст. Бар пояи чунин таҳқиқот муқаррар намудааст, ки рисолаҳои Соинуддини Хучандиро метавон аз диди тасниф ба анвои мутадовили наср ба нома, ёддошт, мунозара, шарҳнома ва амсоли ин табақабандӣ намуд. Таҳқиқи омӯрӣ ба пажӯҳишгар имкон додааст, ки теъдоди дақиқи ҳар яке аз осорро дақиқ намояд, ки аз ҷумлаи онҳо 56 муншаот ба шумор меравад. Вобаста ба муҳтавои номаҳо низ муаллиф дақиқ кардааст, ки 30 нома шомили султониёт, 22 ихвониёт ва чаҳор адади дигар ба масъалаҳои мухталифи дигар ихтисос доранд. Инчунин ба қалами Соинуддини Хучандӣ 5 адад шарҳ тааллуқ мегирад, ки дорои арзишҳои муҳими адабӣ ва ирфонӣ мебошанд.

Яке аз муҳимтарин арзишҳои илмӣ ин таҳқиқ дар он ба зухур мерасад, ки нависандаи рисола аз миёни осори мансури адиб куллияи ашъори муталлиқ ба қалами вайро берун оварда, дар яке шуморагони фаслномаи илмӣ “Қамоли Хучандӣ” ба нашр расонидааст. Таҳқиқ дар заминаи матни дастнависи шумораи 10196 муқаррар кардааст, ки ба қалами Соинуддини Хучандӣ 12 ғазал, 12 рубой, 4 қитъаи арабӣ чанд фард тааллуқ дорад. Вучуди ин ашъор мақоми ўро на танҳо нависандаи соҳибсабқ ва адиби дорои насри ҷозibaҳои баланди ҳунарий, балки шоири соҳибназар ва хушбаён муаррифӣ мекунад.

Таҳқиқ дар вежагиҳои забонӣ, сабқӣ ва бадеии расоиلى Соинуддини Хучандӣ, ки баҳсҳои меҳварии пажӯҳишро ба вучуд оварданд, арзиш ва аҳамияти илмӣ онро афзун гардонидаанд. Мавзӯ ва муҳтавои куллии осори насрии адиб низ аз доираи таҳқиқоти довталаби дараҷаи илмӣ берун намондааст.

Дар умум, таҳқиқоти анҷомдодаи Мирзозода Садриддин Хол дар мавзуи «Соинуддини Хучандӣ ва хусусиятҳои ғоявию бадеии осори адабии ӯ» як пажӯҳиши ҷомеа роҷеъ ба авзои замон, муҳити илмиву адабии замони нависанда, зиндагинома ва мероси адабӣ, таснифоти жанрии расоил, вежагҳои мавзуйву хунарӣ ва бадеии осори наср, мақоми Соинуддини ҳамчун шоир, нусхаҳои хаттии таълифоти нависанда ба шумор рафта, арзишҳои зиёди илмиро соҳиб аст. Аз ҷониби мо тавсия дода мешавад, ки:

1. Муҳаққиқ рисолаи мазкурро ба сурати як таҳқиқоти ҷудогона, аз ҷумла бо хати форсӣ ба нашр расонад, то аз матолиб ва маводи он дигар пажӯҳишгарони ватаниву хориҷӣ аз он истифода намоянд.

2. Тавсия мешавад, ки барои наشري матни рисолаҳои Соинуддини Хучандӣ дар асоси нусхаҳои хаттии дар ихтиёр дошта дар Тоҷикистон иқдом намояд.

Ба сурати куллӣ, метавон изҳор дошт, ки рисолаи Мирзозода Садриддин Хол дар мавзуи «Соинуддини Хучандӣ ва хусусиятҳои ғоявию бадеии осори адабии ӯ» ба муқаррароти Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он шоистаи дарёфти дараҷаи илмии доктори илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ мебошад.

Ҳабибулло Ҷўраев,
доктори илмҳои филологӣ, профессори
Донишгоҳи давлатии Фарғона.

Суроға: Ўзбекистон, шаҳри Фарғона, кӯчаи Саккаокӣ, хонаи 42, хучраи 7.

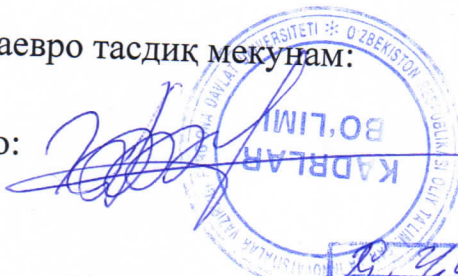
E-mail: djurayevkhabibulo@emal.ru

Сомонаи муассиса: Ўзбекистон, ш. Фарғона, Мураббийлар-19

Телефон: + 998 93 533 28 96

Имзои Ҳабибулло Ҷўраевро тасдиқ мекунам:

Сардори шӯбаи кадрҳо:

А.Мамаджонов.

28.02.2026

